

Юшкун
А 88
141338

ДУРДОНАҲОИ АШК

ва

ГУЛИ ҚАҲ-ҚАҲ

+

ДУРДОНАҲОИ АШК

ва

ГУЛИ КАХ - КАХ

Бо такмил ва таҳрири
Н. Улуғзода

НАШРИЁТИ „ИРФОН“
Душанбе 1967

Тоҷик Ф
Д 88

7—6—3

30—67

Барои бачагони синни миёнаи мактабӣ

ЖЕМЧУГ СЛЁЗ И РОЗЫ СМЕХА

Таджикская народная сказка

(на таджикском языке)

Муҳаррирон Қ. Ҳадиса ва С. Ҳалимова

Рассом П. Зобнин

Муҳаррири расмҳо В. Будный

Муҳаррири техникӣ С. Хлебникова

Мусахҳаҳ И. Ҳамроев

Ба матбаа 17/VI-67 с. супорида шуд. Ба чопаш 20/X-67 с.
имзо шуд. Қоғаз 70×108¹/₃₂. Ҷузъи чопӣ 0,75. Ҷузъи
нашрию ҳисобӣ 0,68. Супориши № 1688. Адади нашр 10000.
Нархаш 3 тин. КЛ 02493.

Нашриёти «Ирфон», Душанбе, кӯчаи Шевченко, 10.
Комбинати полиграфии матбуоти назди Совети
Вазирони РСС Тоҷикистон.

Як деҳқон буд, як зану як духтар дошт. Рӯзе занак мурду аз вай гов ба духтараш мерос монд. Духтарак бошад, аз дилу чон гови модарашро нигоҳубин мекард. Баъди чанд вақт деҳқон як бевазанро никоҳ карда гирифт. Бевазан ҳам як духтар дошт.

Моиндар духтари ӯгаяшро бад дида монд. Вай духтаракро маҷбур мекард, ки рӯз то бегоҳ ба саҳро баромада говбонӣ кунад. Як маротиба занак ба духтар як доман пахтаю

чарху дук дода, фармуд, ки дар сахро бекор нанишаста, ҳамаашро ресида биёрад.

Духтарак пахтаю чархро гирифта, ба сахро рафту тамоми рӯз аз болои чарх сар набардошта, пахта ресид. Вале бегоҳӣ дид, ки нисфи пахтаи овардагиаш мондааст. Аз чашмони ӯ қатраҳои ашки сӯзон борида гирифтанд.

«Ман бо кадом рӯ ба хона гашта меравам, ба моиндарам чӣ мегӯям?» — фикр кард ӯ.

Ҳамин дам гов аз чаридан сар бардошта, ба назди духтарак омада, пахтаи боқимондари хӯрд ва дере нагузашта, аз даҳонаш ресмон баровардан гирифт.

Духтарак саросемавор аз нӯги ресмон дошта, калоба кардан гирифт.

Аз ҳамон вақт сар карда, духтарак ҳар бегоҳ, чӣ қадар, ки моиндараш пахта надиҳад, ришта калоба карда меовардагӣ шуд.

Як рӯз ногаҳон шамоли саҳт хесту пахтаи ӯро аз дасташ рабуда, рӯ-рӯи дашт гирифта бурд.

Духтарак аз пушти пахта давида рафта, дид, ки шамол пахтаро ба як ғор гирифта бурд.

Вай аз паси пахта ба ғор даромаду дид,

ки як кампири нуронӣ нишастааст. Духтарак ба ӯ таъзим карда, салом доду боадабона :

— Мабодо шамол пахтаи маро ба ин чо наовардааст-ку? — гуфта пурсид.

— Ҳа, пахтаи ту дар ҳамин чо,— гуфт кампир,— гиру лекин пеш аз рафтанат як сари маро дида, хонаамро рӯбучин карда мон!

Духтарак сари кампирро нағзакак дид,

мӯяшро шона карда бофт. Баъд хонаро бо-
ҳафсала рӯбучин кард.

— Умрат дароз шавад! — гуфт кампир.
— Акнун ба анбори ман даромада, пахтаат-
ро гирифта рав!

Духтарак ба анбори кампир даромада,
дар ҳайрат афтод: анбор аз сандукҳои тил-
ло пур буд. Вай пахтаашро гирифта, аз ан-
бор баромаду бо кампир хайрухуш карда
рафт.

— Духтараки бовичдону меҳнатдӯст бу-
даӣ! — гуфт кампирак аз пушти ӯ. — Вақ-
ти хандиданат аз даҳонат гул резад, ҳар
қатраи ашкат дурдона шавад! Вақти роҳ
рафтаниат, аз таги пой ростат хиштчаи тил-
ло, аз таги пой чапат хиштчаи нуқра пайдо
гардад. Чунон нозанин шав, ки дар ҳақон
мислат набошад!

Духтарак аз ғор баромада, говашро ёфта
гирифту ба ӯ пахтаашро хӯронид. Гов рес-
мон карда дод. Духтарак калоба карда ба
хонаашон рафт.

— Чӣ шуд, — а-чӣ шуд, ки ту ин қадар
нозанин шудай! — фаръёд кард мойндараш
духтарро дида. Духтарак ба оина нигоҳ
кард. Вай ба чашмони худ бовар намекард.
Воқеаро ба мойндараш гуфта дод.

— Ҳамон кампир туро дуо кардааст,— гуфт мойндар,— пагоҳ духтари ман говбонӣ меравад.

Пагоҳӣ духтари мойндар говбонӣ рафт. Имрӯз ҳам шамоли сахте хесту пахтаи духтаракро гирифта бурд. Ин духтар ҳам аз паи пахтааш рафта, ба ғор даромаду кампирро дид.

— Ту пахтаи маро надидӣ-мӣ? — пурсид духтарак аз кампир салом надода.

— Ҳа, пахтаи ту дар ҳамин ҷо, гир, лекин пеш аз рафтаниат як сари маро дида, хонаамро рӯбучин карда мон.

Духтарак дилу бедилон сари кампирро дида, саросема ҳар ҷо-ҳар ҷоро рӯфту ҳатто пешрӯбро ҳам бароварда напартофт.

— Хайр, мешавад,— гуфт кампир,— акнун ба анбори ман даромада, пахтаатро гирифта бар.

Духтарак ба анбор даромада, сандукҳои пур аз тиллоро дида чашмонаш аз косахонаи сараш берун шуд. Вай саросема кафҳои пур карда тилло гирифта, ба кесааш андохтан гирифт баъде ки дигар ҷой намонд, пахтаашро гирифта берун шуд ва бо кампир хайрухуш ҳам накарда, пеши говаш рафт.

— Духтари чашмгуруснаву танбал! —
гуфт аз пай ӯ кампир.— Дар пешонаи ту
мушт барин ғуррӣ пайдо шавад!

Духтар ба хонашон омад.

— Вай рӯям сиёҳ! — фаръёд зад занак
духтарашро дида.— Кӣ пешонаи туро ғуррӣ
кард? Барои чӣ ту пахта наришта, гардон-
да овардӣ?

Духтарак воқеаи аз сараш гузаштагиро
як-як нақл карда тиллои гирифтагашро
шодикунон ба модараш нишон дод. Вале дар
бағалу кисаҳои ӯ фақат сангча буду халос.

Моиндар як ба духтари нозанини ӯгаяш
ва як ба духтари пешонағуррии худаш ни-
гоҳ карда, дар хашм мешуд. Баъд аз ин вай
духтари ӯгаяшро боз ҳам бадтар меидагӣ
шуд.

Духтари ӯгаӣ бошад, рӯз то бегоҳ говбонӣ
карда пахтаришта меовард.

Занак рӯзе ба шавҳараш гуфт:

— Ман аз ин гов метарсам, вай ягон сир
доштагӣ барин, то накушӣ, дилам қарор на-
мегирад...

— Ин гов ба духтари мо аз модари мар-
ҳумаш мерос мондааст, гуфт мардак,— ман
ӯро аз тӯҳфаи охирини модараш маҳрум
карда наметавонам,

— Худи пагоҳ говро мекушӣ! — талаб кард занак.

Марди бечора нағз медонист, ки гардондани гапи занашро илоҷ нест ва бегоҳӣ аз саҳро баргашта, ба духтараш гуфт:

— Занам «говро куш» гуфта, ду пои маро дар як мӯза қис карда нишастааст, на-медонам, чӣ кор кунам? Аз афти кор, говро куштан лозим мешавад, ту хафа нашав, духтарам!

Духтарак ғамгин шуда, пеши гов рафту ба охураш алаф партофта гуфт:

— Моиндарам ба қасди куштани ту афтодааст, ман бе ту чӣ кор мекунам?

Гов гуфт:

— Хафа нашав, мон, маро кушанд, ту устухонҳои маро чинда гир, ба як халта андоз ва дар таги оғил чуқурӣ канда, гӯр кун. Агар ягон чиз ба ту даркор шуда монад, ба оғил биёю чуқуриро кушо, он ҷо ҳар чизи хостагиатро ёфта метавонӣ.

Рӯзи дигар говро куштанд. Духтарак устухонҳои онро чинда, бурда дар таги оғил гӯр кард.

Як рӯз занак духтарашро гирифта ба тӯй рафт. Пеш аз рафтаниаш, ду пуд биринҷро бо ду пуд гандум аралаш карда, ба духта-

ри ӯгаяш фармуд, ки то омадани ӯ гандумро аз биринч ҷудо карда монад.

Духтарак як мурғи нағз медидагӣ дошт. Мурғ ҳама ҷо аз пушти вай мегашт. Мурғ дид, ки духтарак ғамгину маъюс, дар назди ғалла нишаста, чӣ кор карданагро намедонад. Ба ҳоли ӯ раҳмаш омад ва тозон ба сари ғалла расида биринчро аз гандум ҷудо кардан гирифт. Як вақт духтарак нигоҳ карда дид, ки гандум аз биринч ҷудо карда мондагӣ.

Вай хурсанд шуда, ба пеши мурғ як каф-
гандум партофту фикр кард:

«Моиндарам дар хона нест, гуфтагиаш
ичро шуд, як рафта тӯйро тамошо карда
биёям, чӣ мешуда бошад?».

Духтарак ба оғил даромада рӯи чуқури-
ро кушода буд, ки як бӯғчаи калон пайдо
шуд. Вай бӯғчаро кушода, ҳайрон шуд: са-
рулибоси қиматбаҳои бо ҷавохирот зинат
додашудагӣ таҳ карда мондагӣ. Духтар
хурсанд шуда, либосро пӯшид. Ҳамон дам
дар пешаш як асп зебо бо сару афзоли
шоҳона ҳозир шуд. Духтар ба асп савор
шуд, асп аз дарвоза берун баромада, бод-
вор парида рафт. Вай омада дар назди дар-
возаи як ҳавлӣ истод. Халқ ба пешвози дух-
тар шитофт.

— Шохдухтар ба тӯй омадааст! — фаръ-
ёд мекарданд аз чор тараф. Духтарро ба
пеши занҳо бурда, ба пешгаҳ гузаронида
шинонданд. Занҳо ба ҳамдигар навбат на-
дода, ўро бо ҳар гуна хӯрданиҳои болаззат
зиёфат мекарданд. Як вақте чашми духтар
ба моиндараш афтод, ки қатии духтараш
дар як кунҷ нишаста буд. Моиндараш ўро
нашинохт.

Баъди тӯй духтарак аз моиндараш тез-

тар ба хонаашон расида омаданӣ шуда ба
пеши аспаш шитофт. Асп парвоз кард ва
дар айни парвози тези ӯ як пой кафши зар-
дӯзии духтар ба об афтода рафт.

Духтар ба хонаашон расида аз асп фаро-
мад. Асп ғоиб шуд. Духтар даррав либосаш-
ро кашида, бӯғча карда, бурда ба оғил гӯр
кард.

Дере нагузашта моиндар бо духтараш
расида омад.

— Ҳай, ҳай, тӯи аҷиб шуд-дия! Як дух-
тари нозанин омада монд, ҳама даҳонашон-
ро яла карда, тамошо карданд.

— Агар шумо маро ҳам мебурдед, дух-
тари нозанинро тамошо карда меомадам,—
гуфт духтарак ба моиндараш.

Баъди чанд рӯз овоза паҳн шуд, ки под-
шоҳ ба шикор баромада, аз назди ҷӯе гу-
зашта истода будааст, ки аспаш дар лаби
ҷӯй истода монда, роҳ гаштан нахостааст.
Подшоҳ «дар об ҷӣ бошад» гуфта, ба нав-
каронаш фармон додааст, ки даромада ко-
банд. Аз тағи ҷӯй, як кафши зардӯзӣ ги-
рифта баромадаанд. Подшоҳ кафшро дида,
амр кардааст, ки ҳавлӣ ба ҳавлӣ гашта, ба
пой ҳамаи духтарон чен кунанд, ба пой ҳар

духтаре, ки мувофиқ ояд, онро ба занӣ ме-
гирад.

Кампирони дарбори подшоҳ ҳавлӣ ба ҳавлӣ гашта, кафшро ба пой духтарон чен мекарданд. Лекин кафш ба пой ҳеҷ кас му-
вофиқ намеомад.

Моиндар, хизматгорони подшоҳро дида, саросемавор духтари ӯғаяшро ба танӯр пия-
ҳон карду духтари ҳудашро нишон дод. Кафш ба пой духтар мувофиқ наомад.

— Шумо духтари дигар надоред-мӣ?—
пурсиданд кампирон.

— Не, фақат як духтар дорам,— гуфт ӯ
дар ҷавоб.

Кампирон рафтани шуданд. Мурғак гир-
догирди онҳо давр зада, қуд-қуд карда:

— Духтараки нозанин дар танӯр! — гӯ-
ён ба пеши танӯр равон шуд. Кампирон ба
пеши танӯр омада, ба дарунаш нигоҳ кар-
данду диданд, ки дар ҳақиқат як духтари
нозанин нишастааст.

Онҳо ӯро аз танӯр бароварданд. Духтар
сар то по дудаю хокистаролуд шуда буд.
Кафшро ба пой ӯ пӯшонданд, ки чен омад.

Кампирон ба пеши подшоҳ омада, хабар
доданд, ки духтари нозанини кофта гашта-
гии ӯ ёфт шуд.

Подшоҳ ба падари духтар қалини зиёд
фиристода, тӯй сар кард.

Моиндар пеш аз арӯсбарон кабоби ҷудо
шӯр пухт, ки ҳеҷ ба даҳон гирифтан мум-
кин набуд. Баъд духтарро маҷбур карда хӯ-
ронд.

Арӯсро ба ароба савор карданд. Моинда-
раш дар паҳлӯяш нишаст.

Арӯс дар роҳ бисъёр ташна монд.

— Модарчон, об диҳед! — зорӣ кард ӯ
ба моиндараш.

— Як чашматро канда деҳ, ман ба ту об медиҳам! — гуфт моиндар.

Духтар ноилоҷ як чашмашро ба моиндараш дод. Моиндар ба ӯ як қулт об дод.

Онтарафтар рафтанд. Духтар аз ташнагӣ бисъёр азоб мекашид.

— Модарҷон, об! — зорӣ кард ӯ.

— Чашми дигаратро ҳам канда деҳ, баъд об медиҳам! — гуфт моиндар.

Тоқати духтар аз ташнагӣ тоқ шуд, вай ноилоҷ ин чашмашро ҳам канда ба моиндараш дод.

Баъд моиндар либосҳои қиматбаҳои духтарро кашида гирифта, худи ӯро ба чоҳ партофт. Либосҳоро ба духтари худаш пӯшонид, ӯро зери чодир дар паҳлуи худ шинонд.

Тӯй гузашт. Подшоҳ дид, ки зани гирифтагаш ҷудо ҳам баднамою ба болои он пешонааш ғурӯӣ. Вай «кори шудагӣ шуд» гуфта ба тақдираш тан дод.

Назди чоҳе, ки духтаракро моиндараш партофта буд, рӯзе як мӯйсафед шибоғзанӣ омад. Нолаи духтар ба гӯшаш расида, ба лаби чоҳ омаду ба даруни чоҳ нигоҳ карда, ҳайрон шуда монд: як духтари нозанин дар таги чоҳ нишаста, зор-зор гирья

мекард. Аз чашмони ӯ ба ҷои оби дида, дурдонаҳои калон-калон мерехтанд.

Мӯйсафед духтарро аз ҷоҳе кашида гирифта ва ба ҳоли зори ӯ раҳмаш омада, ба хонааш гирифта бурд.

— Худи мо чизи хӯрдани надорем, боз ба болои ин ту як кӯрро гирифта овардӣ! — гуфт зани мӯйсафед ғамгин шуда.

— Оҳ, очаҷон, маро наронед! — гуфт духтарак гирья карда.

Ҳамин вақт аз чашмони ӯ ҳафт қатор дурдона рехта рафт. Ҷолу кампир ҳайрон шуда, худро ба болои дурдонаҳо партофтанд.

Духтар раҳ мегафт, аз тағи пой росташ хиштчаҳои тилло пайдо мешуду аз тағи пой ҷапаш хиштчаҳои нуқра. Духтар механдид, аз даҳонаш даста-даста гулҳои хушбӯй мерехтанд.

Ҷолу кампир ӯро духтархонд карда гирифтанд.

— Бобо, — гуфт як вақт духтар, — гулу дурдонаҳоро ба як сабадча андозеду ба назди қасри подшоҳ рафта, «дурдонаю гул» гуфта фаръед кардан гиред. Ба пешайвони болохонаи қаср як занак баромада, «чӣ мефурӯшӣ» гуфта мепурсад. Ба вай гӯед, ки дурдонаҳои оби дида ва гули қаҳ-қаҳ мефу-

рӯшам. Ҳар кас, ки ба ман чашмашро диҳад, дар вақти гирьяаш ба ҷои оби дида дурдонаҳо ва дар вақти хандааш гулҳо мерезанд.

Пирамард як сабатчаро аз дурдонаю гулпур карда, ба назди қасри подшоҳ омада, гуфтагии кӯрдухтар барин овоз баровард. Ба пешайвони болохона як занак баромада пурсид, ки вай чӣ мефурӯшад. Мӯйсафед сабадашро нишон дод. Зан дурдонаҳои дуррахшон ва гулҳои сурхро дида ҳавасаш рафт.

— Агар чашмонатро ба ман диҳӣ! — гуфт мӯйсафед, — вақти гирья карданат дурдона мерезаду вақти ханда карданат гул.

Зан ба мӯйсафед чашмони худро доду дурдонаю гулҳоро гирифта рафт.

Вай зани подшоҳ буд. Занак палмосида-палмосида ба дарун даромаду ба ҳолаш раҳмаш омада, гирья карда сар дод. Аз чашмонаш дурдона рехт. Вай хурсанд шуда, хандида фиристод, аз даҳонаш гул рехт.

— Аҷаб ҳодисае. Ин кори духтари ӯғаям набошад? — фикр кард мойндар ба чашмони кӯри духтараш ғамгинона нигоҳ карда.

Вай як кампири золро ёфта, пули зиёд до-

ду фармуд, ки рафта тақдири духтари ӯга-
яшро фаҳмида биёяд.

— Агар донӣ, ки зиндааст, як илоҷ кар-
да, нест кун! — амр дод ӯ ба кампир. Кам-
пир пурсучӯ карда, фаҳмид, ки дар як қиш-
лоқ як чолу кампир духтари соҳибчамоле-
ро духтархонд карда гирифтаанд.

Кампир поида, дар вақти набудани чолу
кампир ба пеши духтар, дам мегирифтагӣ
барин шуда, даромаду хоҳиш кард, ки са-
рашро дида, шона карда монад. Духтарак
чашмони зани подшоҳро ба ҷои чашмони
худаш монда, бино шуда буд.

Духтар сари кампирро ба болои зонуяш
монда, кофтан гирифт. Кампири зол бошад,
номаълум карда, хуни ӯро мемакид. Ҳамин
хел вай ҳар рӯз, дар вақти набудани чолу
кампир даромада меомаду хуни духтарро
мехӯрд.

Духтар рӯз аз рӯз харобу беҳол мешуд ва
оқибат аз ҷояш хеста наметавонидагӣ шуд.

— Ба ту чӣ шуд? — пурсиданд чолу кам-
пир.

— Аз афти кор, умри ман тамом шуда
истодааст,— ҷавоб дод духтар,— вақте ки
ман мурдам, дар биёбон аз хиштчаҳои тил-
лою нукра хонае созеду маро он ҷо гузоред.

Рӯзи дигар, ҳамин ки чолу кампир аз хона баромаданд, фиристодаи моиндари бе-рахм — кампири зол шиппас зада, ба ҳав-лӣ даромад ва дили духтарро канда ба зани подшоҳ бурда дод. Зани подшоҳ дилро ба халтачае андохта, дар бағалаш руст карда монд.

Мӯйсафед, васияти духтархондашро бачо оварда, дар биёбон аз хиштчаҳои тиллою нуқра хонача сохт ва ўро ба даруни он бур-да монд.

Шабона зани подшоҳ халтачаро аз баға-лаш бароварда дар паҳлуяш мемонд. Ин вақт духтараки мурда зинда мешуд. Зан пагоҳӣ халтачаро аз нав ба бағалаш меан-дохт ва дар ин лаҳза духтар мурда мемонд.

Як рӯз подшоҳ аз шикор омада истода, аз дур хоначаи ҷараққос карда истодаро дида монд. Вақте ки подшоҳ ба хона наздик шуд, офтоб шишта, торик шуда буд. Вай дарома-да, дар ҳайрат афтод: дар саҳни хона як духтари ҷудо ҳам нозанин хобида буд. Под-шоҳ духтарро муддати дароз тамошо карда истод. Ногаҳон духтар нафас кашиду чаш-монашро кушода аз ҷояш хест.

Ин вақт зани подшоҳ хоб карданӣ шуда, дилро аз бағалаш бароварда, дар паҳлуи

чойхобаш гузошта буд. Ана, дар ҳамин лаҳза духтарак дар хоначааш чон даровард.

Подшоҳ ўро ҷудо дӯст дошта монд. Вай то пагоҳ, то вақти бе чон шудани ӯ дар ҳамон хонача истод. Баъд аз ин подшоҳ ҳар шаб ба пеши духтар меомадагӣ шуд. Вай духтарро ба занӣ гирифта, дар фикри аз сеҳру ҷоду озод кардани ӯ афтид.

Чанд вақт гузашту духтар як писар зоид. Бача дар як соат якрӯза барину дар як рӯз якмоҳа барин калон мешуд. Подшоҳ рӯз то бегоҳ ҳамроҳи писараш буд, бо ӯ бозӣ ме-

кард ва фақат баъзан ба қасраш омада, зуд гашта мерафт. Вақте ки бача калон шуд, модараш ба ӯ гуфт:

— Аз падарат хоҳиш кун, ки туро ҳамроҳаш ба қаср барад. Дар он ҷо як зани пешонааш ғурриро мебинӣ. Ӯ дар бағалаш халтачаеро пинҳон карда гаштааст. Як кор карда халтачаро кашида гиру ба ман оварда деҳ.

Бача гуфтаи модарашро кард. Подшоҳ писарашро ба қаср бурд. Ба занаш гуфт, ки писари як рафиқашро меҳмонӣ овардааст. Зани подшоҳ бачаро ба рӯи зонуяш шинонда, сӯхбат кард. Бача бошад, дар фурсати мувофиқ халтачаро кашида гирифт гурифта рафт.

Зани подшоҳ аз паси ӯ ҷеғ зада, аз раҳаш гардондани шуд, вале бача ба пеши падараш расида, зорӣ кард, ки ба хонаашон гирифта барад. Подшоҳ ӯро гирифта бурд.

Модари бача халтачаро аз дасти бача гирифта гуфт:

— Акнун ман рӯзона ҳам ҳамаи одамон барин зиндагӣ карда мегардам.

Баъд аз ин вай ҳамаи саргузашташро ба подшоҳ гуфта дод.

Подшоҳ бо хашму ғазаб ба қасраш омада,

фармон дод, ки чилта асп гирифта биёранд
ва мойндари бадқаҳрро ҳамроҳи духтари
пешонағурриаш аз мӯйҳояшон ба думи асп-
ҳо баста, ба дашт ронанд.

Подшоҳ зани нозанину писарчаи дӯстрӯ-
яшро ба қасраш гирифта овард.

